

Ändringar i smugglingslagen – Tullverket ges en utökad möjlighet att ingripa mot brott

Oktober 2020

Innehållsförteckning

1	Lagtext.....	5
1.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.....	5
1.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder.....	9
2	Ärendet.....	10
2.1	Bakgrund och allmänna utgångspunkter.....	10
3	Gällande rätt.....	12
3.1	Tullagen.....	12
3.2	Tullverkets befogenheter vid införsel eller utförsel av varor över Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.....	12
3.3	Lagen om straff för smuggling.....	13
4	Utökade möjligheter för Tullverket att ingripa mot brott.....	15
4.1	En tulltjänsteman ges en utökad möjlighet att ingripa vid misstanke om brott.....	15
4.2	Tulltjänstemannens befogenheter i samband ingripandet.....	17
4.2.1	Ingripanden när Polismyndigheten har godkänt en förfrågan.....	18
4.2.2	Ingripanden när Polismyndighetens godkännande inte kan avvaktas.....	20
4.2.3	Polismyndigheten ska kunna anlita biträde av Tullverket för att genomföra en förundersökning i vissa fall.....	21
4.2.4	Hantering av beslagtagna egendom.....	22
4.3	Övriga ändringar i smugglingslagen.....	23
4.3.1	Kroppsvsitation i skydds- och identifieringssyfte.....	23
4.3.2	Tulltjänstemännens användning av fängsel.....	24
4.3.3	Dokumentation av gripande och användning av fängsel.....	25
5	Ikraftträdande.....	27
6	Förslagets konsekvenser.....	27
6.1	Syfte och alternativa lösningar.....	27
6.2	Effekter för enskilda.....	28
6.3	Effekter för myndigheter och de allmänna domstolarna.....	28
6.4	Förslagets förenlighet med EU-rätten.....	29
6.5	Övriga effekter.....	29
7	Författningskommentarer.....	30
7.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.....	30

7.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder	33
-----	---	----

Sammanfattning

I denna promemoria redogörs för ändringar i smugglingslagen som ger tulltjänstemän en utökad möjlighet att ingripa vid misstanke om brott som Tullverket inte har befogenhet att utreda. Ingripandet ska enligt huvudregeln kunna ske efter förfrågan till och godkännande av Polismyndigheten. Ärendet ska sedan överlämnas till Polismyndigheten för vidare hantering och handläggning. Att ge tulltjänstemän möjlighet att i vissa situationer ingripa även vid misstanke om brott som myndigheten inte har befogenhet att utreda innebär bättre förutsättningar för en effektiv brottsbekämpning och ett bättre utnyttjande av samhällets samlade resurser. I promemorian redogörs också för de befogenheter som tulltjänstemän behöver kunna använda vid ett ingripande. En tulltjänsteman ska i samband med ingripandet vid behov kunna gripa misstänkta personer och beslagta gods. Tjänstemannen ska också kunna hålla inledande förhör och även i övrigt vidta primära utredningsåtgärder. I promemorian föreslås också att Polismyndigheten i vissa fall ska kunna begära biträde av Tullverket sedan Polismyndigheten inlett en förundersökning. Vidare innehåller promemorian förslag på nya bestämmelser om när en tulltjänsteman ska kunna använda sig av handfångsel och att kroppsvisitation under vissa förutsättningar ska kunna ske i syfte att fastställa en persons identitet. Promemorian innehåller utöver dessa förslag till ändringar i smugglingslagen även förslag till ändring i lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder.

Ändringarna i smugglingslagen och i lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

1 Lagtext

Promemorian har följande förslag till lagtext

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2000:1225) om straff för smuggling

dels att 23 och 27 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 21 § ska lyda ”Gripande och användning av handfängsel”,

dels att det ska införas sju nya paragrafer, 21 a–21 c §§ och 37–40 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 a §

Protokoll ska föras över ingripanden enligt 21 §. Av protokollet ska det framgå

- 1. vem som har fattat beslutet,*
- 2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,*
- 3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,*
- 4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,*
- 5. tiden för ingripandet, och*
- 6. vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.*

Ansvarig för att protokollet upprättas är, i fråga om uppgifter som avses i första stycket 1 och 2, den som har fattat beslutet och i övrigt den som har varit ansvarig chef vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag och husrannsakan.

21 b §

En tulltjänsteman som med stöd i lag omhändertar någon eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet får belägga honom eller henne med fängsel

- 1. om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut*

nödvändigt med hänsyn till hans eller hennes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa, eller

2. vid förflyttning inom en förvaringslokal och vid transport eller någon annan vistelse utanför en sådan lokal, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

21 c §

Användning av fängsel enligt 21 b § ska antecknas i ett protokoll. Protokollet ska innehålla uppgift om

- 1. fängslets art,*
- 2. tiden när fängslet sattes på och när det togs bort, och*
- 3. skälen till åtgärden.*

Ansvarig för att protokollet upprättas är den som har fattat beslutet.

23 §

Beslagtagen egendom *skall* förvaras av Tullverket, om inte annat är föreskrivet eller åklagaren bestämmer något annat.

Beslagtagen egendom *ska* förvaras av Tullverket, om inte annat är föreskrivet eller åklagaren bestämmer något annat.

Egendom som har beslagtagits i enlighet med bestämmelserna i 38 och 39 §§ ska förvaras av Polismyndigheten när den har övertagit ärendet.

Lydelse enligt prop. 2019/20:200
En strängare syn på hantering av vapen och explosiva varor

Föreslagen lydelse

27 §

En tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att

1. enligt 28 kap. 13 § rättegångsbalken besluta om kroppsvisitation och kroppsbesiktning utan förordnande enligt 28 kap. 4 och 13 §§ rättegångsbalken, och

2. enligt 28 kap. 13 a § rättegångsbalken

a) hålla kvar den som ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas, och

b) ta med den som ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas till den plats där åtgärden ska genomföras.

Om det finns anledning att anta att en person, som i omedelbart samband med inresa till eller utresa från landet uppehåller sig i trakterna invid Sveriges landgräns eller kuster eller i närheten av eller inom en flygplats eller något annat område som har direkt förbindelse med utlandet, har med sig egendom som kan tas i beslag på grund av brott enligt denna lag eller sådana brott mot narkotikastrafflagen (1968:64), vapenlagen (1996:67) eller lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor som avses i 12 § tredje stycket, får kroppsvisitation, ytlig kroppsbesiktning eller urinprovstagning utföras på honom eller henne. På den som är under femton år får ytlig kroppsbesiktning utföras endast om det finns särskilda skäl. Ingen får hållas kvar för urinprovstagning. Åtgärder enligt detta stycke får beslutas av en tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen. En sådan tjänsteman får besluta om åtgärden utan förordnande enligt 28 kap. 4 och 13 §§ rättegångsbalken.

En tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen som ingriper mot någon med stöd av denna lag får i anslutning till ingripandet i den utsträckning som är nödvändig av säkerhetsskäl

1. ta hand om vapen eller andra farliga föremål medan ingripandet pågår, och

2. kroppsvisitera personen för att sådana föremål ska kunna tas om hand.

En tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen som ingriper mot någon med stöd av denna lag får i anslutning till ingripandet i den utsträckning som är nödvändig även kroppsvisitera personen för att fastställa hans eller hennes identitet.

37 §

I samband med en kontroll i enlighet med bestämmelserna i tullagen (2016:253) eller i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen får en tulltjänsteman även ingripa mot ett brott som inte omfattas av Tullverkets befogenhet att inleda förundersökning, om Tullverket före ingripandet i det enskilda fallet har gjort en förfrågan om det hos Polismyndigheten och den myndigheten har godkänt att ingripandet görs.

38 §

Vid ett ingripande enligt 37 § får befogenheterna i 20, 20 a, 21, 21 b och 22 §§ och 27 § tredje och fjärde stycket utövas.

Åtgärder som vidtagits enligt första stycket ska genast rapporteras till Polismyndigheten.

39 §

Ett ingripande enligt 37 § får ske utan ett godkännande från Polismyndigheten om godkännandet inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet. Vid ett sådant ingripande får befogenheterna om gripande och beslag i 21–22 §§ utövas.

Ett gripande eller beslag enligt första stycket ska genast rapporteras till Polismyndigheten.

40 §

Om en förundersökning har inletts av Polismyndigheten efter en förfrågan enligt 37 § eller efter återrapportering enligt 39 §, får en förundersökningsledare vid Polismyndigheten i ett inledande skede av förundersökningen anlita biträde av Tullverket.

Förundersökningsledaren får också ge i uppdrag åt en tulltjänsteman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2021.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Den som drabbas av en personskada eller en sakskada genom våld som utövas med stöd av 10 §, 10 a § eller 29 § första stycket första eller femte meningen polislagen (1984:387), 2 kap. 17 § utredningsbalken, 4 kap. 2 och 16 §§ tullagen (2016:253) eller 2 kap. 4 eller 6 § eller 6 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32) har rätt till ersättning, om den skadelidande inte har betett sig på ett sådant sätt att det varit påkallat att använda våld mot hans eller hennes person eller egendom.

Den som drabbas av en personskada eller en sakskada genom våld som utövas med stöd av 10 §, 10 a § eller 29 § första stycket första eller femte meningen polislagen (1984:387), 2 kap. 17 § utredningsbalken, 4 kap. 2 och 16 §§ tullagen (2016:253), 21 b § lagen (2000:1225) om straff för smuggling eller 2 kap. 4 eller 6 § eller 6 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32) har rätt till ersättning, om den skadelidande inte har betett sig på ett sådant sätt att det varit påkallat att använda våld mot hans eller hennes person eller egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2021.

¹ Senaste lydelse 2019:549

2 Ärendet

2.1 Bakgrund och allmänna utgångspunkter

Regeringen beslutade den 17 juli 2008 om en bred mobilisering mot den organiserade brottsligheten och sedan 2009 arbetar tolv svenska myndigheter, bl.a. Tullverket, gemensamt mot organiserad brottslighet genom underrättelser och operativa insatser mot kriminella individer, nätverk och fenomen. Den organiserade brottsligheten rör sig över landsgränser och omfattar alla former av kriminella aktiviteter. Kriminella organisationer som säljer narkotika kan också smuggla cigaretter, miljöfarligt avfall eller människor. Inresande brottsnätverk från olika delar av i första hand Europa står för en stor del av tillgreppsbrottsligheten i Sverige. Den organiserade brottslighetens verksamhet drabbar hela landet och medför såväl otrygghet som stora kostnader. Det händer t.ex. att tulltjänstemän vid tullkontroller misstänker att utförelse av stöldgods sker men inte kan ingripa då tulltjänstemännen i dag inte har befogenhet att stoppa utförelsen av det misstänkta stöldgodset. Det händer också att tulltjänstemän i sin ordinarie verksamhet fattar misstanke om annan brottslighet såsom människohandel eller penningtvättsbrott men då inte kan agera på ett adekvat sätt då de saknar tillräckliga befogenheter.

Det finns därför ett behov av att vidta ytterligare åtgärder för att försvåra för brottsnätverken att bedriva och fördjupa sin organiserade brottslighet i Sverige. Riksdagen har också tillkännagivit att regeringen bör ge Tullverket i uppdrag att intensifiera sitt arbete mot organiserad brottslighet och att Tullverket bör få ökade befogenheter att stoppa och kvarhålla gods och personer i väntan på överlämnande till polis (Justitiekontorets betänkande 2019/20:JuU25 punkt 54, rskr. 2019/20:257 och Justitiekontorets betänkande 2020/21:JuU2 punkt 2, rskr. 2020/21:12.)

Tullverkets uppgifter

Tullverkets huvudsakliga uppgifter är att säkerställa en korrekt uppbörd och att övervaka och kontrollera trafiken till och från Sverige så att bestämmelser om in- och utförelse av varor följs inom alla områden och varuflöden. Myndigheten ska även förebygga och motverka brottslighet i samband med in- och utförelse av varor. I Tullverkets regleringsbrev för 2020 anges att Tullverket ska öka ambitionsnivån vad gäller att förhindra smuggling av narkotika, vapen och explosiva varor. Även storskalig eller frekvent illegal införelse av alkohol och tobak ska förhindras. Dessa insatser ska balanseras mot myndighetens ansvar inom samtliga risk- och restriktionsområden.

I förordningen (2016:1332) med instruktion för Tullverket anges bl.a. att Tullverket ska fastställa och ta ut tullar, skatter och avgifter så att en riktig uppbörd kan säkerställas samt att myndigheten ska övervaka och kontrollera trafiken till och från Sverige så att bestämmelser om in- och utförelse av varor följs. Det anges också att Tullverket ska förebygga och motverka brottslighet i samband med in- och utförelse av varor, bedriva viss utrednings- och åklagarverksamhet i fråga om brott mot bestämmelser om in- och utförelse av varor och bedriva viss verksamhet i fråga om rattfylleri-

brott. Tullverket deltar också i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten.

Tullverket utför också kontroller för att säkerställa att varor som importerats uppfyller gällande produktsäkerhetskrav i syfte att garantera säkerhet, hälsa och konsumentskydd samt att motverka snedvridning av konkurrensen. I syfte att försvåra penningtvätt och finansiering av terrorism utför Tullverket även kontroller för att se till att anmälningsplikten gällande in- och utförsel av kontanta medel efterlevs.

Tullverkets uppdrag kan sammanfattas med att myndighetens verksamhet, till övervägande del, är kopplad till när varor, legala som illegala, passerar den svenska gränsen. Tullverkets kontrollverksamhet bidrar också till skyddet av EU:s yttre gräns och att säkra den inre marknadens integritet eftersom de varor som förs in i Sverige från tredje land övergår i fri cirkulation inom EU.

Tullverkets kontrollverksamhet

Bestämmelser om Tullverkets kontrollbefogenheter återfinns främst i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen (tullkodex), tullagen (2016:253) och lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen (inregränslagen). Tullkodexens regler omfattar all in- och utförsel av varor över unionens yttre gränser och fastställer allmänna regler och förfaranden som ska tillämpas på dessa varor. Tullverkets möjligheter att utföra kontroller vid inre gräns regleras i inregränslagen. Tullverket verkar i hela landet, men har framför allt personal på de tre huvudorterna Stockholm, Göteborg och Malmö. Tullverkets kontrollstrategi anger inriktningen för kontrollverksamheten och ska bidra till bättre kontrollresultat, medvetna prioriteringar, effektivare resursutnyttjande och utvecklandet av kontrollmetoder.

Tullverkets kontroller är främst riskbaserade, vilket innebär att myndigheten utifrån riskanalyser genomför kontroller där det finns störst risk för fel och avvikelser. Vid gräns mot tredjeland finns det också inslag av slumpvisa kontroller. Tullverkets kontrollverksamhet görs i olika trafikflöden som resande, post- och kurirförsändelser, transportmedel på väg samt flyg- och sjötransporter. Tullverket kontrollerar i dag fler varor vid införsel till Sverige jämfört med utförsel från landet eftersom det finns fler restriktioner kopplade till införsel, oavsett om det rör sig om inre eller yttre gräns. Utförselreglerade varor är t.ex. krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Tullkontroller består dels av dokumentkontroller dels av fysiska kontroller. Dokumentkontroller innebär en kontroll av att de uppgifter som lämnas in i en deklaration eller en anmälan är riktiga och fullständiga samt att de dokument som finns är äkta, riktiga och giltiga. Det kan också vara fråga om att granska ekonomiska aktörers räkenskaper och annan bokföring. Fysiska kontroller syftar till att säkerställa att anmälnings- och deklarationsskyldigheten är uppfylld och kan innefatta undersökning av transportmedel, bagage och andra varor som personer för med sig eller bär på sig.

3 Gällande rätt

3.1 Tullagen

I 4 kap. tullagen finns bestämmelser om de befogenheter som Tullverket och tulltjänstemän har vid utförandet av kontrollåtgärder vid yttre gräns. Av 4 kap. 16 § tullagen följer att Tullverket, för att kontrollera att deklara-tions- och uppgiftsskyldigheten enligt tullagstiftningen har fullgjorts eller att varor inte gör intrång i de rättigheter som skyddas av förordning (EU) nr 608/2013, får undersöka transportmedel, containrar, lådor och andra utrymmen där varor kan förvaras. Tullverket får också undersöka tullager, frizoner och anläggningar för tillfällig lagring, samt områden i hamnar och på flygplatser och bangårdar där varor som står under tullövervakning förvaras och även lokaler inom sådana områden. Vidare anges att Tullverket i samma syfte också får undersöka bagage samt handväskor och liknande som medförs av en resande vid inresa till eller utresa från Europeiska unionens tullområde eller av en person som uppmanats att stanna enligt 4 kap. 11 § andra stycket tullagen.

3.2 Tullverkets befogenheter vid införsel eller utförsel av varor över Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

Sedan Sverige blev medlem i Europeiska unionen 1995 har unionens principer om de fyra friheterna varit överordnade nationella bestämmelser. En av de fyra friheterna är principen om fri rörlighet för varor. Den rättsliga grunden för den fria rörligheten för varor finns i artiklarna 26 och 28–37 i fördraget om Europeiska unionens funktions sätt (EUF-fördraget).

I artikel 28 EUF-fördraget anges att unionen ska innefatta en tullunion, som ska omfatta all handel med varor. Detta innebär att tullar på import och export samt alla avgifter med motsvarande verkan ska vara förbjudna mellan medlemsstaterna och att en gemensam tulltaxa gentemot tredjeland ska införas. Den fria rörligheten för varor inom unionen säkerställs alltså genom att tullar på import och export samt åtgärder med motsvarande verkan ska vara förbjudna mellan medlemsstaterna.

I artikel 36 EUF-fördraget finns undantag från bestämmelserna om kvantitativa importrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan. I bestämmelsen anges att kvantitativa importrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan inte ska hindra sådana förbud mot eller restriktioner för import, export eller transitering som grundas på hänsyn till allmän moral, allmän ordning eller allmän säkerhet eller intresset att skydda människors och djurs hälsa och liv, att bevara växter, att skydda nationella skatter av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde eller att skydda industriell och kommersiell äganderätt. Sådana förbud eller restriktioner får dock inte utgöra ett medel för godtycklig diskriminering eller innefatta en förtäckt begränsning av handeln mellan medlemsstaterna.

Tullkontroller anses utgöra en sådan åtgärd med motsvarande verkan som avses i de nämnda bestämmelserna.

I inregränslagen finns bestämmelser om Tullverkets befogenheter vid införsel eller utförsel över Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen (EU-land). Lagen anger sexton olika varugrupper som omfattas av en anmälningsplikt samt att Tullverket har rätt att kontrollera att anmälningsplikten är uppfylld. Bland de varor som räknas upp i lagens 3 § kan nämnas vapen, ammunition, narkotika, alkohol och tobak. De kontroller som Tullverket utför med stöd av lagen utgör administrativa kontroller och någon brottsmisstanke behöver alltså inte föreligga. Kontrollerna enligt lagen får dock inte vara slumpmässiga. Detta innebär att endast den omständigheten att en vara förs över gränsen inte får utgöra grund för en kontroll.

För att kunna kontrollera att anmälningsplikten är uppfylld är var och en, som i omedelbart samband med inresa till Sverige från ett annat EU-land eller vid utresa från Sverige till ett sådant land befinner sig i omedelbar närhet av gränspassage, skyldig att stanna på en tulltjänstemans anmaning (5 § första stycket). Detsamma gäller den som anträffas i trakterna invid Sveriges landgräns mot ett annat EU-land, eller kuster, eller i närheten av eller inom flygplats eller annat område som har direkt trafikförbindelse med ett annat EU-land, om det finns anledning att anta att en person medför en anmälningspliktig vara och inte fullgjort sin anmälningskyldighet. Vid dessa kontroller får en tulltjänsteman undersöka transportmedel, containrar, lådor och andra utrymmen där varor kan förvaras vid införsel från eller utförsel till ett annat EU-land. Vidare får en tulltjänsteman undersöka bagage, såsom resväskor och portföljer, samt handväskor och liknande som medförs av en resande vid inresa från eller utresa till ett annat EU-land, eller av den som kan anmanas att stanna enligt 5 § första stycket 2.

Av de sexton varuslag som omfattas av inregränslagen är endast krigsmateriel, vapen, barnpornografi, narkotika, produkter med dubbla användningsområden och kulturföremål också utförselregerade.

3.3 Lagen om straff för smuggling

I lagen (2000:1225) om straff för smuggling (smugglingslagen) finns bestämmelser om ansvar m.m. för gärningar som rör införsel till eller utförsel från landet av varor. Lagen gäller dock inte om det i lag eller annan författning föreskrivits straff för den som bryter mot ett förbud mot eller villkor för att föra in eller ut en vara. I dessa fall gäller i stället bestämmelserna i den författningen om inget annat är föreskrivet.

I 3 § fjärde stycket smugglingslagen anges att i de fall bestämmelserna om tullbehandling inte är tillämpliga vid införsel från eller utförsel till ett annat EU-land, gäller vad som anges angående tullbehandling i stället förfarandet enligt inregränslagen. Vad som avses är den anmälningsplikt som gäller enligt 4 § inregränslagen för sådana varor som anges i 3 § (däribland vapen, explosiva varor och narkotika). Bestämmelsen om smuggling är således tillämplig även beträffande införsel från ett annat EU-land av de varor som är uppräknade i 3 § inregränslagen, om anmälningsplikten enligt inregränslagen inte uppfylls.

Tullverkets och tulltjänstemännens befogenheter

Utöver den kontrollverksamhet som Tullverket bedriver i enlighet med bestämmelserna i tullagen och inregränslagen har Tullverket också befogenhet att bedriva brottsbekämpande verksamhet avseende tullbrott, smuglingsbrott och narkotikasmuggling.

I smuglingslagen finns bestämmelser om Tullverkets befogenheter att förhindra, utreda och beivra brott enligt den lagen eller enligt de författningar som anges i 1 § andra stycket i lagen. Tullverket får, enligt 19 § smuglingslagen, fatta beslut om att inleda en förundersökning enligt 23 kap. rättegångsbalken angående brott enligt smuglingslagen samt vissa andra brott som anges i 1 § andra stycket i lagen.

Vid misstanke om sådana brott har en tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen i flera avseenden samma befogenheter som en polisman. Om det under en kontroll enligt tullagen eller inregränslagen uppkommer misstanke om brott enligt smuglingslagen tillämpas den lagens bestämmelser i 19–33 §§ om befogenhet för Tullverket att inleda förundersökning och tillgripa straffprocessuella tvångsmedel m.m. En tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen har således befogenhet att gripa den som misstänks för brott (21 §), att ta egendom i beslag (22 §) eller förvar (25 a §), att göra husrannsakan (26 §) och att utföra kroppsvisitation och kroppsbesiktning (27 § första stycket). En tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen har också rätt att besluta om kroppsvisitation, ytlig kroppsbesiktning eller urinprovstagning på en person som i omedelbart samband med inresa till eller utresa från landet uppehåller sig i gränsområde eller motsvarande, förutsatt att det finns anledning att anta att personen har med sig egendom som kan tas i beslag på grund av brott enligt smuglingslagen eller vissa brott mot narkotikastrafflagen (27 § andra stycket). Vidare får Tullverket under vissa omständigheter besluta om kroppsvisitation av varje resande som med ett visst transportmedel eller under en viss angiven, kortare tidrymd ankommer till eller avreser från en viss gräns- eller kustort eller annan plats som har förbindelse med utlandet (särskild kontroll) förutsatt att det finns anledning att anta att en eller flera resande som träffas av kontrollen har begått eller står i begrepp att begå ett grovt smuglingsbrott eller ett grovt narkotikasmugglingsbrott eller försök till sådant brott (28 §).

Befogenheterna gäller även vid sådana brott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), vapenlagen (1996:67) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor som avses i 12 § tredje stycket samt vid sådana terroristbrott som avses i 3 § 21 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

De befogenheter och skyldigheter som en förundersökningsledare har enligt rättegångsbalkens bestämmelser gäller i sådant fall även för en förundersökningsledare vid Tullverket. Om saken inte är av enkel beskaffenhet ska dock ledningen av förundersökningen övertas av åklagare så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Innan förundersökning har inletts får en tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen också hålla förhör och vidta andra utredningsåtgärder som är av betydelse för utredningen av sådana brott (20 §). En tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen får också, under samma förutsättningar som en polisman, tillfälligt omhänderta elektronisk

kommunikationsutrustning från den som ska förhöras i fråga om sådana brott liksom kroppsvisitera personen för att söka efter sådan utrustning (20 a §). Vidare får, i mål om brott enligt smugglingslagen eller de brott som avses i 1 § andra stycket, talan föras av särskilt förordnad befattningshavare vid Tullverket, om det är uppenbart att brottets straffvärde svarar mot böter och att brottet inte ska föranleda någon annan påföljd. Närmare regler om ansvarsfördelningen mellan Åklagarmyndigheten och Tullverket på detta område finns i Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål som även kan ledas av Tullverket (ÅFS 2013:3).

4 Utökade möjligheter för Tullverket att ingripa mot brott

4.1 En tulltjänsteman ges en utökad möjlighet att ingripa vid misstanke om brott

Promemorians förslag: En tulltjänsteman ska i samband med en tullkontroll kunna ingripa vid misstanke om brott som Tullverket i dag inte har självständig befogenhet att ingripa mot.

Ett ingripande ska enligt huvudregeln kunna ske om Polismyndigheten har lämnat ett godkännande.

En tulltjänsteman ska också kunna ingripa om Polismyndighetens godkännande inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet.

Skälen för promemorians förslag: Den organiserade brottsligheten rör sig, som nämnts ovan, över landsgränser och omfattar alla former av kriminella aktiviteter. Personer som i organiserade former säljer narkotika kan också smugla cigaretter, miljöfarligt avfall eller människor. Inresande brottsnätverk från olika delar av i första hand Europa står för en stor del av tillgreppsbrotsligheten i Sverige och uppskattningsvis begås åtminstone 50 procent av bostadsinbrotten och ungefär 90 procent av stölderna av bilar, bildelar, båtmotorer och jordbruksmaskiner av internationella brottsnätverk. Stöldligornas verksamhet drabbar hela landet och medför såväl otrygghet som stora kostnader. I de fall tulltjänstemän vid en tullkontroll påträffar gods som kan misstänkas vara stulet och som är på väg att föras ut ur landet kan de i dag inte stoppa utförseln. I de fall en tulltjänsteman påträffar misstänkt stöldgods vid en tullkontroll kan polis kontaktas för åtgärd men om polisen inte har möjlighet att komma till platsen kan tulltjänstemännen inte kvarhålla vare sig det misstänkta stöldgodset eller de misstänkta personerna. Detsamma gäller i de fall tulltjänstemän vid en tullkontroll fattar misstanke om andra brott såsom t.ex. människosmuggling, som är ett brott som i många fall är gränsöverskridande. Tulltjänstemännen har i dessa fall ingen uttrycklig befogenhet att ingripa men kan på samma sätt som nämnts ovan kontakta polisen för att de ska komma till platsen. Om polisen inte har möjlighet att omedelbart komma till platsen har dock tulltjänstemännen ingen möjlighet

att hålla kvar personerna och fordonet. Ett ytterligare exempel på denna problematik är om en tulltjänsteman vid en tullkontroll upptäcker att stora summor kontanter är på väg att föras ut ur landet. Beroende på omständigheterna kan det i dessa fall finnas anledning att anta att det kan vara fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism och att det därför är viktigt att kunna hindra utförseln innan polisen hinner komma till platsen.

Det finns således ett påtagligt behov av att vidta ytterligare åtgärder för att försvåra för nätverken att bedriva och fördjupa sin organiserade brottslighet i Sverige. Att ge tulltjänstemän möjlighet att i vissa situationer agera vid misstanke om brott som myndigheten i dag inte har befogenhet att ingripa mot för att sedan överlämna ärendet till Polismyndigheten för vidare hantering och handläggning skulle innebära bättre förutsättningar för en effektivare brottsbekämpning och ett bättre utnyttjande av samhällets samlade resurser. Med hänsyn till att Tullverkets kontroller är koncentrerade till de svenska gränsövergångarna och att myndigheten därmed i sin ordinarie verksamhet kan upptäcka olika typer av brott bör en tulltjänsteman därför tillfälligt kunna ingripa mot all typ av brottslighet när denne utför kontroller med stöd av bestämmelserna i tullagen och inregränslagen.

Enligt kustbevakningslagen (2019:32), som trädde ikraft den 1 april 2019, kan Kustbevakningen i enskilda fall, som ligger utanför myndighetens ordinarie uppdrag, lämna biträde åt Polismyndigheten eller Tullverket. I förarbetena till lagen anfördes bland annat att om Kustbevakningen vid patrullering till sjöss upptäckt t.ex. en pågående misshandel eller stöld på en skärgårdsö, har en kustbevakningstjänsteman inte befogenhet att ingripa inom ramen för sin tjänsteutövning. Tjänstemannen är i stället hänvisad till bestämmelsen om s.k. envars-gripande i 24 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken. Regeringen ansåg att en sådan ordning inte är tillfredställande då allmänheten har berättigade förväntningar på att uniformerade tjänstemän vid en brottsbekämpande myndighet ska kunna ingripa i tjänsten om ett brott upptäcks. Vidare ansåg regeringen att det är viktigt att det finns tydliga regler för tjänsteutövningen och att det därför inte är rimligt att kustbevakningstjänstemän i vissa fall är utlämnade till att ingripa mot brott i enlighet med den reglering som finns för privatpersoner (prop. 2018/19:16 s. 86–87).

Även avseende tulltjänstemän finns förväntningar på att uniformerade tjänstemän vid en brottsbekämpande myndighet ska kunna ingripa om ett brott som inte ingår i myndighetens ordinarie verksamhetsområde upptäcks. Det är också av vikt att det finns tydliga regler för tulltjänstemännens tjänsteutövning i den kontrollerande verksamheten. Det är därför inte rimligt att tulltjänstemän i vissa fall är utlämnade till att ingripa mot brott i enlighet med den reglering som finns för privatpersoner. Tullverket kan i de situationerna ofta utan hinder av sekretess lämna information till t.ex. Polismyndigheten men har, som nämnts ovan, däremot inga befogenheter att faktiskt ingripa. En tulltjänsteman kan visserligen ingripa med stöd av bestämmelserna om envars-gripande i 24 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken. Av samma skäl som anfördes i förarbetena till den nya kustbevakningslagen är denna ordning dock inte tillfredställande. Vidare är det också viktigt för tulltjänstemännen att det finns tydliga regler för deras tjänsteutövning på samma sätt som det är

viktigt för kustbevakningstjänstemännen. Det är inte rimligt att tulltjänstemän i vissa fall är hänvisade till att ingripa mot brott i enlighet med den reglering som finns för privatpersoner.

Mot den nu angivna bakgrunden samt att Tullverket och dess tjänstemän har kunskap om och erfarenhet av de åtgärder som i allmänhet krävs för att ingripa i nu aktuella situationer föreslås att en tulltjänsteman ska kunna agera vid all sorts misstänkt brottslighet som tulltjänstemän kan upptäcka i samband med en tullkontroll.

Förslaget innebär inte någon förändring av den gällande ordningen där Polismyndigheten och åklagarväsendet har det generella och övergripande ansvaret för brottsbekämpningen. Polismyndighetens rätt och skyldighet att ingripa mot alla typer av brott ska alltså inte ändras. Med hänsyn till detta samt att Polismyndigheten efter ett tillfälligt ingripande av tulltjänstemännen ska ta över ansvaret för utredningsarbetet så snart som möjligt, är det särskilt viktigt med kommunikation mellan myndigheterna och tydliga ramar för hur Tullverket och dess tjänstemän får agera. Av rättssäkerhetsskäl bör ett agerande från Tullverkets sida därför enligt huvudregeln förutsätta att Polismyndigheten har ställt sig bakom ingripandet.

I vissa situationer finns det dock skäl för att låta en tulltjänsteman ingripa även utan ett godkännande från Polismyndigheten. Det kan bli aktuellt t.ex. om en misstänkt person riskerar att undkomma eller om ett föremål riskerar att gå förlorat, om tulltjänstemannen avvaktar ett godkännande från Polismyndigheten. En tulltjänsteman som befinner sig i en sådan situation bör inte tvingas avstå från ett ingripande på grund av bristande befogenhet.

Regleringen bör utformas så att ett godkännande av ett ingripande ska lämnas av någon på Polismyndigheten. Kretsen bör dock inte begränsas enbart till förundersökningsledare. Ett krav på ett godkännande från en förundersökningsledare skulle göra tillämpningsområdet alltför snävt. Enligt promemorians bedömning finns skäl att även låta de på Polismyndigheten som inte har rätt att besluta om att förundersökning ska inledas, såsom vakthavande befäl, godkänna ett ingripande. Det framstår som en rimlig ordning bl.a. med hänsyn till att en tulltjänstemans befogenheter i detta skede är relativt begränsade, jämför prop. 2018/19:16 s. 91.

Lagförslag

Förslaget medför att det införs en ny paragraf i smugglingslagen, 37 §.

4.2 Tulltjänstemannens befogenheter i samband ingripandet

När en tulltjänsteman vid en tullkontroll ingriper vid sådana situationer som anges ovan är det av rättssäkerhets- och effektivitetsskäl viktigt att tulltjänstemannen ges tydliga och tillräckliga befogenheter i tjänsteutövningen. Mot bakgrund av att de ingripanden som en tulltjänsteman föreslås kunna göra kommer att vara relativt kortvariga behöver befogenheterna vid sådana ingripanden inte vara lika omfattande

som de befogenheter som en tulltjänsteman har i sin ordinarie brottsbekämpningsverksamhet.

Tulltjänstemannens ingripande kan, som framgår ovan, delas upp i två nivåer: dels när Polismyndigheten har ställt sig bakom ingripandet dels när det finns behov av omedelbara ingripanden och tulltjänstemannen inte kan vänta med en åtgärd tills Polismyndigheten ställt sig bakom åtgärden.

4.2.1 Ingripanden när Polismyndigheten har godkänt en förfrågan

Promemorians förslag: En tulltjänsteman som efter ett godkännande av Polismyndigheten ingriper mot misstänkt brottslighet ska i samband med ingripandet ges befogenhet att hålla förhör och vidta andra utredningsåtgärder som är av betydelse för utredningen av brottet, beordra och ta med någon till förhör samt tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som ska höras och då besluta om kroppsvisitation.

En tulltjänsteman ska i vissa fall också kunna gripa en person och ta föremål i beslag sedan ett godkännande om ingripande från Polismyndigheten har inhämtats.

Skälen för promemorians förslag: Med stöd av 20 § smugglingslagen har en tjänsteman vid Tullverket i sin ordinarie brottsbekämpande verksamhet samma rätt som en polisman att hålla förhör och vidta andra utredningsåtgärder som är av betydelse för en utredning av brott enligt smugglingslagen eller andra brott som avses i 1 § andra stycket den lagen. En tulltjänsteman har också, enligt samma bestämmelse, befogenhet att uppmana någon att följa med till förhör och att ta med en person till förhör. Enligt 20 a § samma lag har en tjänsteman vid Tullverket i fråga om brott enligt smugglingslagen eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman har enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken att efter tillsägelse tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som ska höras och besluta om kroppsvisitation.

När en tulltjänsteman vid en tullkontroll fattar misstanke om att ett brott begås eller har begåtts och som Tullverket inte har befogenhet att ingripa mot ska, som framgår ovan, som huvudregel Polismyndigheten kontaktas. Polismyndigheten ska då lämna sitt godkännande innan en åtgärd vidtas. I de fall ett godkännande lämnas bör tulltjänstemännen kunna vidta vissa för den kommande utredningen nödvändiga utredningsåtgärder innan polisen övertar ärendet. Det är då fråga om åtgärder som bör vidtas i så nära anslutning till det misstänkta brottet som möjligt. En tulltjänsteman bör därför, efter ett godkännande av Polismyndigheten och innan en förundersökning har inletts, ha rätt att hålla inledande förhör med den som ingripandet riktar sig mot eller med någon annan som kan lämna uppgifter som kan vara av intresse i den kommande utredningen och vidta andra utredningsåtgärder som är av betydelse för utredningen av det misstänkta brottet. Likaså bör tulltjänstemannen kunna beordra och ta med någon till förhör samt, från den som ska höras, tillfälligt ta om hand elektronisk kommunikationsutrustning och då besluta om kroppsvisitation.

Som framgår ovan föreslås att Tullverket tillfälligt ska kunna ingripa vid misstanke om brott som inte omfattas av Tullverkets ordinarie verksamhetsområde och myndigheten har således i dessa fall inte heller någon befogenhet att inleda förundersökning om dessa brott. Om till exempel en tulltjänsteman fattar misstanke om att en person försöker föra ut stöldgods ur landet så har Tullverket ingen befogenhet att inleda förundersökning om vare sig stöld eller häleribrott. Tullverkets tjänstemän ska dock, efter godkännande av Polismyndigheten, tillfälligt kunna ingripa för att ge Polismyndigheten möjlighet att utreda det eventuella brottet. Det är således bara Polismyndigheten som har befogenhet att besluta om att inleda en förundersökning om brott i de situationer där Tullverket tillfälligt ingriper med stöd av den nu föreslagna regleringen.

När en tulltjänsteman efter ett godkännande från Polismyndigheten ingriper vid en misstanke om brott föreslås, som framgår ovan, att tulltjänstemännen ges befogenheter att utföra vissa initiala utredningsåtgärder. En fråga som uppkommer i detta sammanhang är om en tulltjänsteman efter att denne fått ett godkännande av Polismyndigheten att ingripa, men innan Polismyndigheten fattat beslut om inledande av förundersökning, också ska kunna gripa en person och vid behov kunna ta egendom i beslag.

Det har i olika sammanhang framförts att ett gripande samtidigt också innebär att en förundersökning är inledd oaktat att den som gripit personen inte alltid är behörig att besluta om att inleda förundersökning. Det har dock i doktrinen också framförts motsatt uppfattning dvs. att ett gripande inte kan anses innebära att en förundersökning är inledd.

I förarbetena till kustbevakningslagen uttalades bl.a. att tvångsmedel enligt 24–28 kap. rättegångsbalken, såsom att gripa den som misstänks för brott och att ta föremål i beslag, inte kunde bli aktuellt för en kustbevakningstjänsteman i de fall Polismyndigheten lämnat sitt godkännande till ett ingripande men innan en förundersökning inletts. Motiveringen till detta var att sådana tvångsmedel förutsätter att förundersökning har inletts eller i vart fall samtidigt inleds, se prop. 2018/19:16 s. 91.

I samband med att en tulltjänsteman, efter ett godkännande av Polismyndigheten, ingriper och t.ex. ska hålla ett inledande förhör med en misstänkt person och denne inte frivilligt medverkar genom att stanna kvar till dess att polis har kommit till platsen så föreligger en uppenbar risk att Polismyndighetens fortsatta utredning försvåras och kanske i många fall helt omöjliggörs om personen i fråga riskerar att avvika. I och med att Polismyndigheten lämnat ett godkännande för ingripande får det förutsättas att myndigheten också har gjort en initial bedömning att det finns ett behov att utreda ärendet vidare. Mot den bakgrunden är det därför motiverat att en tulltjänsteman, trots att denna typ av tvångsmedel kan anses utgöra ett sådant tvångsmedel som förutsätter att en förundersökning har inletts, ges befogenhet att förhindra att en misstänkt person försvåras eller omöjliggör den fortsatta utredningen genom att avvika från platsen samt också, om så behövs, ska kunna beslagta egendom till dess polis hinner komma till platsen.

Mot den bakgrunden bör det uttryckligen regleras att en tulltjänsteman ska kunna gripa en person samt ta egendom i beslag efter ett godkännande av Polismyndigheten men innan en förundersökning har inletts. Redan i

dag finns i 21 och 22 §§ smugglingslagen bestämmelser som hänvisar till rättegångsbalkens bestämmelser om gripande och beslag. Det skulle kunna invändas att dessa bestämmelser inte är tillräckliga eftersom, som framgår ovan, det i olika sammanhang har gjorts bedömningen att rättegångsbalkens bestämmelser i dessa delar förutsätter att en förundersökning inletts. För den situation som nu är aktuell, dvs. när en tulltjänsteman ingriper efter godkännande från Polismyndigheten men innan en förundersökning har inletts, görs dock i promemorian bedömningen att en uttrycklig hänvisning till 21 och 22 §§ smugglingslagen är tillräcklig och ger möjlighet att gripa personer och ta föremål i beslag under de förutsättningar som regleras i 24 kap. 7 § samt 27 kap. 4 § rättegångsbalken.

Eftersom Tullverket enligt förslaget inte ges befogenhet att inleda eller bedriva förundersökning avseende de brott som myndigheten enligt förslaget ska få ingripa mot behöver Polismyndigheten få information om de åtgärder Tullverkets tjänstemän vidtar när de ingriper. Informationen kan bl.a. användas som underlag för att besluta om vidare åtgärder. Tulltjänstemannen ska därför omedelbart rapportera de åtgärder som vidtagits och resultaten av dessa till Polismyndigheten. De befogenheter som en tulltjänsteman nu föreslås få är inte nya utan sådana tjänstemannen redan har i sin ordinarie brottsbekämpningsverksamhet. Befogenheterna motsvarar i stort också de befogenheter en kustbevakningstjänsteman har då denne biträder Polismyndigheten eller Tullverket med stöd av bestämmelserna i 4 kap. kustbevakningslagen.

Lagförslag

Förslaget medför att det införs en ny paragraf i smugglingslagen, 38 §.

4.2.2 Ingripanden när Polismyndighetens godkännande inte kan avvaktas

Promemorians förslag: Om ett godkännande från Polismyndigheten inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet ska en tulltjänsteman ha samma rätt som en polisman att gripa en person och att ta föremål i beslag.

Skälen för promemorians förslag: Det kan i undantagsfall uppstå situationer då det kan vara nödvändigt att en tulltjänsteman, på samma sätt som en kustbevakningstjänsteman när denne biträder Polismyndigheten, ska kunna ingripa innan en förfrågan till Polismyndigheten hinner ställas. Befogenheterna bör av rättssäkerhetsskäl begränsas till situationer som kännetecknas av att åtgärderna inte kan anstå ens en kortare tid utan allvarligare men för den brottsbekämpande verksamheten. Det kan t.ex. finnas risk att en eller flera personer som kan misstänkas för inblandning i misstänkt brottslig verksamhet undkommer genom att avvika från platsen eller lämna landet. En tulltjänsteman ska då inte behöva överväga om det finns förutsättningar för ett envarsgripande. I stället bör tulltjänstemannen om ett godkännande från Polismyndigheten myndigheten inte utan väsentlig olägenhet kan avvaktas, ha rätt att gripa en person.

I samband med ett gripande får föremål som då påträffas tas i beslag med stöd av bestämmelsen i 27 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken.

Föremål, som kan ha betydelse för utredning om brott, kan dock ibland behöva tas i beslag omedelbart även om det inte sker i samband med ett gripande. Så kan vara fallet om det finns risk för att föremålet går förlorat om åtgärden inte kan vidtas genast, tex. om ett föremål som kan misstänkas vara stulet riskerar att föras ut ur landet. En tulltjänsteman bör därför, om ett godkännande från den huvudansvariga myndigheten inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet, också ha rätt att ta föremål i beslag.

Eftersom Tullverket enligt förslaget inte ges befogenhet att inleda eller bedriva förundersökning avseende de brott som myndigheten enligt förslaget ska få ingripa mot behöver Polismyndigheten få information om de åtgärder Tullverkets tjänstemän vidtar när de ingriper. Informationen kan bl.a. användas som underlag för att besluta om vidare åtgärder. Tulltjänstemannen ska därför omedelbart rapportera de åtgärder som vidtagits och resultaten av dessa till Polismyndigheten.

De befogenheter som en tulltjänsteman föreslås få när de ingriper är inte nya utan sådana tjänstemannen redan har i sin ordinarie brottsbekämpande verksamhet. Befogenheterna motsvarar i stort också de befogenheter en kustbevakningstjänsteman har då denne biträder Polismyndigheten eller Tullverket.

Lagförslag

Förslaget medför att det införs en ny paragraf i smugglingslagen, 39 §.

4.2.3 Polismyndigheten ska kunna anlita biträde av Tullverket för att genomföra en förundersökning i vissa fall

Promemorians förslag: En förundersökningsledare vid Polismyndigheten får i ett inledande skede av förundersökningen anlita biträde av Tullverket för att genomföra utredningen om den inleds efter en förfrågan om godkännande av ett ingripande. Detsamma gäller om förundersökningen inleds efter ett ingripande som en tulltjänsteman gjort utan ett föregående godkännande från Polismyndigheten.

Skälen för promemorians förslag: Såsom framgår ovan ska Tullverket kunna ingripa vid misstanke om brott som Tullverket inte har egen befogenhet att inleda förundersökning om eller på annat sätt utreda. Ett sådant ingripande ska kunna göras dels efter godkännande av Polismyndigheten, dels även utan ett godkännande om ett sådant inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet. Att ge tulltjänstemän möjlighet att i vissa situationer agera vid misstanke om brott som myndigheten i dag inte har befogenhet att ingripa mot för att sedan överlämna ärendet till Polismyndigheten för vidare hantering och handläggning skapar bättre förutsättningar för en effektivare brottsbekämpning och ett bättre utnyttjande av samhällets samlade resurser.

Även om det torde vara relativt ovanligt kan det inte uteslutas att det kan uppkomma situationer där Polismyndigheten i samband med någon av de situationer som nämns ovan omedelbart beslutar att inleda en förundersökning. Om Polismyndigheten, baserat på den information de får från en tulltjänsteman, inleder en förundersökning kommer de befogen-

heter som tulltjänstemän föreslås få efter ett godkännande eller vid ett ingripande utan ett godkännande att falla bort. Tulltjänstemannen kan då inte agera. 19 § smugglingslagen anger att när en förundersökning leds av en åklagare får åklagaren anlita biträde av Tullverket eller Kustbevakningen. Åklagaren får också uppdra åt tjänstemän vid Tullverket eller Kustbevakningen att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet. Någon motsvarande bestämmelse finns inte för fall där en förundersökning leds av en befattningshavare vid Polismyndigheten.

För att undvika en situation i vilken en tulltjänsteman inte kan agera om Polismyndigheten inleder en förundersökning i samband med en förfrågan om ingripande eller efter ett ingripande som en tulltjänsteman gjort utan föregående godkännande, bör en förundersökningsledare vid Polismyndigheten få anlita biträde av Tullverket för att genomföra förundersökningen. Förundersökningsledaren bör i dessa fall också få ge i uppdrag åt en tulltjänsteman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt. En förundersökningsledare bör inte uppdra åt en tulltjänsteman att vidta en åtgärd som tjänstemannen inte annars har befogenhet att utföra enligt lag eller författning eller om åtgärden inte ska vidtas direkt på platsen i anslutning till Tullverkets initiala ingripande. Vidare bör det inte uppdras åt en tulltjänsteman att vidta åtgärder som kan förutses vara väldigt resurskrävande och som därför kan påverka Tullverkets verksamhet på ett negativt sätt. En dialog om detta bör föras mellan myndigheterna. De utredningsåtgärder som bör kunna vara aktuella att vidta i det initiala skedet av en förundersökning i dessa fall torde i första hand motsvara dem som tulltjänstemannen kan genomföra med stöd av 38 §, t.ex. hålla förhör med en person, gripa en person, beslagta gods eller tillfälligt omhändertaga elektronisk utrustning. Även i dessa situationer ska att Polismyndigheten skyndsamt ska ta över ärendets vidare handläggning. Tullverkets biträde kommer därför att vara relativt kortvarigt.

Lagförslag

Förslaget medför att det införs en ny paragraf i smugglingslagen, 40 §.

4.2.4 Hantering av beslagtagna egendom

Promemorians förslag: Föremål som tas i beslag av en tulltjänsteman vid ett ingripande ska förvaras av Polismyndigheten när den övertagit ärendet.

Skälen för promemorians förslag: Det framgår av 27 kap. 10 § rättegångsbalken att ett beslagttaget föremål ska tas i förvar av den som verkställt beslaget. Föremålet ska också vårdas väl och hållas under noggrann tillsyn så att föremålet inte byts ut, förändras eller missbrukas på annat sätt. Av 23 § smugglingslagen framgår att beslagtagna egendom ska förvaras av Tullverket om inte annat är föreskrivet eller åklagaren bestämmer något annat.

Eftersom Tullverket enligt förslagen i promemorian inte ges någon utvidgad förundersökningsätt när en tulltjänsteman ingriper med stöd av de ovan föreslagna bestämmelserna och eftersom den beslagtagna egendomen endast ska hanteras av Tullverket under en kortare tid innan ärendet ska övertas av Polismyndigheten är det inte ändamålsenligt att den beslagtagna egendomen i dessa situationer ska förvaras av Tullverket. Det bör således införas en bestämmelse i smugglingslagen om att föremål som beslagtas av en tulltjänsteman vid ett sådant ingripande ska förvaras av Polismyndigheten i samband med att den myndigheten övertar ärendet. Av rättssäkerhets- och effektivitetsskäl är det viktigt att Polismyndigheten skyndsamt tar över ansvaret för det beslagtagna godset. Tullverket har enligt bestämmelserna i rättegångsbalken en skyldighet att vårda det beslagtagna godset till dess att Polismyndigheten övertagit ärendet. Om beslaget däremot omfattas av Tullverkets förundersökningsrätt ska Tullverket naturligtvis på samma sätt som i dag också förvara den aktuella egendomen.

Lagförslag

Förslaget medför en ändring av 23 § smugglingslagen.

4.3 Övriga ändringar i smugglingslagen

4.3.1 Kroppsvisitation i skydds- och identifieringssyfte

Promemorians förslag: En tjänsteman vid Tullverket eller Kustbevakningen ska vid ett ingripande med stöd i smugglingslagen ha rätt att kroppsvisitera en person i syfte att fastställa dennes identitet.

Skälen för promemorians förslag: En polismanns möjligheter att besluta om kroppsvisitation som inte syftar till att utreda brott regleras främst i 19 § polislagen. En polisman som med stöd i lag griper eller annars omhändertar eller avlägsnar någon får i anslutning till ingripandet av säkerhetsskäl, eller för att fastställa personens identitet, göra kroppsvisitation i den utsträckning som är nödvändig. En polisman får enligt samma paragraf också kroppsvisitera i den utsträckning det behövs för att söka efter vapen eller andra farliga föremål, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att föremålet kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken. Vidare får en polisman under vissa förutsättningar kroppsvisitera i den utsträckning det behövs för att söka efter föremål som är ägnade att användas som hjälpmedel vid brott som innefattar skada på egendom.

I förarbetena till den nya kustbevakningslagen konstaterade regeringen att en kustbevakningstjänsteman inte hade samma rätt som en polisman att genomföra kroppsvisitation i samband med ett gripande, omhändertagande eller avlägsnande i syfte att fastställa personens identitet. Regeringen ansåg att frågan om identifiering har stor praktisk betydelse för den brottsbekämpande och ordningshållande verksamheten. Det återspeglas bl.a. i att bristfällig identifiering utgör en särskild grund för frihetsberövande enligt 24 kap. 2 § rättegångsbalken om personen på sannolika skäl är misstänkt för ett brott. Utökade möjligheter att identifiera

personer kan också bidra till att färre blir frihetsberövande. Åtgärden kan även på andra sätt vara till enskildas fördel, t.ex. genom att ge förutsättningar att fastställa åldern på en person som inte är straffmyndig. Regeringen ansåg mot denna bakgrund att en kustbevakningstjänsteman därför i den brottsbekämpande och ordningshållande verksamheten bör ha samma rätt som en polisman att genomföra kroppsvisitation, i den utsträckning som är nödvändig, för att fastställa en persons identitet. Sådan nödvändighet kan föränledas av att personen vägrar att avslöja sin identitet eller att den uppgift som han eller hon lämnar om sin identitet kan antas vara felaktig. Detta bör dock inte anges som en egen grund i bestämmelsen. Bestämmelsen bör i stället överensstämma med motsvarande bestämmelse i polislagen (prop. 2018/19:16 s. 68).

Samma skäl som anfördes i förarbetena till kustbevakningslagen gör sig gällande för tulltjänstemän när det gäller behovet av att kunna kroppsvisitera en person i syfte att fastställa personens identitet. Någon sådan rätt för en tulltjänsteman finns dock inte. Enligt 24 kap. 2 § rättegångsbalken utgör tveksamheter eller oklarheter avseende identifiering en särskild grund för frihetsberövande av någon som på sannolika skäl kan misstänkas för ett brott. Utökade möjligheter att identifiera personer kan därmed även bidra till att begränsa ett frihetsberövande och kan alltså vara till den enskildes fördel. En tulltjänsteman bör därför ha rätt att vid ett ingripande med stöd i smugglingslagen genomföra kroppsvisitation också i syfte att fastställa en persons identitet. För detta ska det dock krävas någon kvalificerande omständighet som t.ex. att personen vägrar att avslöja sin identitet eller att den uppgift som denne lämnar om sin identitet kan antas vara felaktig.

Lagförslag

Förslaget medför en ändring av 27 § smugglingslagen.

4.3.2 Tulltjänstemännens användning av fängsel

Promemorians förslag: En tulltjänstemans rätt att använda fängsel ska anges i smugglingslagen.

Lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder ska även omfatta en tulltjänstemans användning av fängsel enligt smugglingslagen.

Skälen för promemorians förslag: För att åstadkomma en tydlig reglering i fråga om polismäns våldsbefogenheter ersattes den hänvisning till häkteslagen som tidigare fanns i 10 a § polislagen med en motsvarande materiell bestämmelse, anpassad till polisverksamheten. Förutsättningarna för att använda fängsel anges nu uttryckligen i polislagen. Någon ändring i sak var inte avsedd (prop. 2013/14:110 s. 398 och 579). Bestämmelser om när en polisman får använda fängsel i samband med ett ingripande finns numera alltså i 10 a § polislagen och där anges att en polisman som omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet får belägga den personen med fängsel om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till hans eller hennes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa eller vid förflyttning inom en

förvaringslokal och vid transport eller annan vistelse utanför en sådan lokal, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

En motsvarande reglering finns för kustbevakningstjänstemän i 2 kap. 6 § kustbevakningslagen. I förarbetena till lagen anförde regeringen att en kustbevakningstjänsteman har samma behov som en polisman av att kunna använda fängsel i nu aktuella situationer. För en kustbevakningstjänsteman, som alltså redan har viss rätt att använda fängsel när det gäller intagna, bör därför gälla en motsvarande reglering som för en polisman (prop. 2018/19:16 s. 68–69).

Tulltjänstemän har i dag samma befogenheter och reglering som kustbevakningstjänstemän hade innan kustbevakningslagen trädde ikraft den 1 april 2019. En tulltjänsteman har också, liksom en polisman, under vissa förutsättningar rätt att enligt häkteslagen (2010:611) belägga en person som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott med fängsel.

En tulltjänsteman har samma behov som en polisman och kustbevakningstjänsteman av att kunna använda fängsel i de situationer som anges i polis- respektive kustbevakningslagen. Det är också rimligt att de brottsbekämpande myndigheterna har en liknande reglering gällande användningen av fängsel. Mot den bakgrunden samt att en tulltjänsteman alltså redan har viss rätt att använda fängsel bör en motsvarande reglering som gäller för en polisman och kustbevakningstjänsteman införas i smugglingslagen.

Enligt 8 § lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder har den som drabbas av en personskada eller en sakskada genom våld som utövas med stöd av 10 §, 10 a § eller 29 § första stycket första eller femte meningen polislagen, 2 kap. 17 § utsködningsbalken, 4 kap. 2 och 16 §§ tullagen eller 2 kap. 4 eller 6 § eller 6 kap. 2 § kustbevakningslagen rätt till ersättning, om den skadelidande inte har betett sig på ett sådant sätt att det varit påkallat att använda våld mot hans eller hennes person eller egendom. Bestämmelsen omfattar bl.a. skada som uppkommit till följd av en polisman eller kustbevakningsmans bruk av fängsel. En enskild ska inte komma i sämre läge avseende rätten till ersättning när skadan skett till följd av en tulltjänstemans bruk av fängsel än om samma skada hade uppkommit till följd av en polisman eller kustbevakningsmans bruk av fängsel. Även användning av fängsel enligt smugglingslagen bör därför omfattas av 8 § lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder.

Lagförslag

Förslagen medför att det införs en ny paragraf i smugglingslagen, 21 b §, och en ändring av 8 § lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder.

4.3.3 Dokumentation av gripande och användning av fängsel

Promemorians förslag: Det ska införas ett krav på dokumentation av ingripanden som innebär att någon grips. Det ska framgå vem som
---

ansvarar för att protokollet upprättas. Det ska också hänvisas till rättegångsbalkens krav på protokoll över vissa åtgärder.

Även användningen av fängsel ska dokumenteras i protokoll. Den som har fattat beslutet ska ansvara för att protokollet upprättas.

Skälen för promemorians förslag: I 27 § polislagen finns en dokumentationsskyldighet för polisen som innebär att protokoll ska föras bl.a. över en åtgärd att avvisa, avlägsna, omhänderta eller gripa någon. Av protokollet ska framgå

1. vem som har beslutat om ingripandet,
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,
3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,
4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,
5. tiden för ingripandet samt
6. vad som i övrigt framkommit vid ingripandet.

Vissa av uppgifterna (1 och 2) ska dokumenteras av den som har beslutat om ingripandet och de övriga (3–6) av den som har varit förman vid ingripandet.

En liknande bestämmelse finns i 2 kap. 7 § kustbevakningslagen. Någon motsvarande skyldighet finns inte enligt smugglingslagen. För att enskilda inte ska hamna i ett sämre läge om de grips av en tulltjänsteman i förhållande till om gripandet görs av en polisman eller en kustbevakningstjänsteman bör samma skyldigheter och rättigheter gälla oavsett vilken myndighet som har beslutat om frihetsberövandet. I samband med införandet av kustbevakningslagen konstaterades att eftersom dokumentationen tar sikte på frågor som är viktiga för enskildas rättssäkerhet och för möjligheten att i efterhand kontrollera om ett ingripande varit rättsenligt, bör samma krav på dokumentation gälla oavsett om åtgärden vidtas av en kustbevakningstjänsteman eller en polisman (prop. 2018/19:16 s. 70). Detsamma gäller om åtgärden vidtas av en tulltjänsteman. En skyldighet att föra protokoll över ett gripande bör därför införas i smugglingslagen och omfatta alla gripanden som en tulltjänsteman genomför i enlighet med bestämmelserna i den lagen. Kraven på dokumentation i smugglingslagen bör i tillämpliga delar överensstamma med vad som gäller enligt 27 § polislagen. I likhet med vad som föreskrivs i polislagen bör det i smugglingslagen också införas en bestämmelse som hänvisar till de bestämmelser om protokoll över förvar, beslag och husrannsakan som finns i rättegångsbalken.

För den som är frihetsberövad är det ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten att beläggas med fängsel och ingreppet bör därför dokumenteras i ett protokoll. Bestämmelser om fängselliggare finns i 14 § häktesförordningen (2010:2011). Av 28 § polislagen framgår att protokoll ska föras bl.a. över ingripanden som innebär användning av fängsel och att ett sådant protokoll skall innehålla uppgift om skälen för åtgärden. Den som fattat beslutet är också ansvarig för att protokollet upprättas. Även i 2 kap. 8 § kustbevakningslagen finns en bestämmelse om att användning av fängsel ska antecknas i protokoll. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i smugglingslagen. Av Tullverkets interna regler om fängselliggare (STY 2013–254) framgår dock att det finns en skyldighet att dokumentera användande av fängsel. Av dokumentationen ska det framgå datum för åtgärden, ärendenummer, den intagnes efternamn och

förnamn, fängslets art, tidpunkt för när den intagne belades med fängsel och tidpunkt för när fängslet avlägsnades (klockslag), skälen för åtgärden, beslut om anbringande respektive borttagande av fängsel och eventuella anteckningar. Ansvarig för att uppgifterna är korrekta är den som fattat beslut om att fängsel ska användas. Den som registrerar uppgifterna i fängselliggaren, exempelvis vakthavande befäl eller annan motsvarande befattningshavare, ska granska lämnade uppgifter och ansvarar för att uppgifterna är kompletta. Eftersom användningen av fängsel utgör ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten bör ett dokumentationskrav införas i smugglingslagen likt bestämmelsen i 2 kap. 8 § kustbevakningslagen.

Lagförslag

Förslaget medför att det införs två nya paragrafer i smugglingslagen, 21 a och 21 c §§.

5 Ikraftträdande

Promemorians förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2021.

Skälen för promemorians förslag: De nya bestämmelserna i smugglingslagen är angelägna ur effektivitetssynpunkt och bör träda i kraft så snart som möjligt. Även ändringen i lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder är angelägen ur den enskildes synpunkt. Det föreslås därför att lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2021. Några övergångsbestämmelser bedöms inte vara nödvändiga.

6 Förslagets konsekvenser

6.1 Syfte och alternativa lösningar

Syftet med de föreslagna ändringarna i smugglingslagen, som behandlas i avsnitt 4, är att få ett effektivare användande av samhällets resurser för brottsbekämpning och samtidigt bl.a. göra Sverige till ett mindre attraktivt land för de internationella stöldligorna. Tullverkets uppdrag ska även fortsättningsvis fokuseras på åtgärder i samband med in- och utförsel av varor där antingen uppbörd ska uppbäras eller kontroll av varor där det finns in- eller utförselrestriktioner ska ske. Att ge Tullverket möjlighet att i vissa situationer agera även vid misstanke om brott som myndigheten i dag inte har befogenhet att ingripa mot för att sedan överlämna ärendet till Polismyndigheten för vidare hantering och handläggning skulle innebära bättre förutsättningar för en effektivare brottsbekämpning och ett bättre utnyttjande av samhällets samlade resurser. Tullverkets närvaro vid landets gränser tas därmed tillvara utan att myndighetens viktiga arbete att

kontrollera varuflödet in och ut ur Sverige påverkas på ett negativt sätt. Genom att föra in bestämmelserna i smugglingslagen hålls Tullverkets befogenheter att ingripa mot brott fortsatt relativt samlade.

6.2 Effekter för enskilda

Den föreslagna regleringen, att tulltjänstemän får ingripa i situationer där Tullverket inte har befogenhet att utreda det misstänkta brottet, kan innebära att fler personer måste stanna kvar på platsen efter avslutad tullkontroll. Att ge tulltjänstemän en utökad möjlighet att ingripa vid misstanke om brottslighet kommer dock samtidigt att bidra till att tryggheten i samhället ökar generellt. Den nya regleringen innebär också att det blir tydligare för enskilda vilka befogenheter en tulltjänsteman har. Likaså innebär regleringen att möjligheterna för den som t.ex. fått sin egendom stulen att återfå egendomen om egendomen inte förs ut ur landet. Även för försäkringsbolag kan förslagen få positiva effekter om ersättningsbeloppen som bolagen måste betala ut kan minska. Promemorian anser därför sammantaget att fördelarna med den föreslagna regleringen är sådana att de överväger den nackdel för enskilda som den kan medföra.

6.3 Effekter för myndigheter och de allmänna domstolarna

Tullverket

Det går inte med säkerhet att förutsäga i vilken utsträckning tulltjänstemän kommer att ingripa vid misstanke om brott som Tullverket i dag inte har befogenhet att agera mot. Det går heller inte att med säkerhet att förutsäga i vilken utsträckning Polismyndigheten kan komma behöva begära biträde av Tullverket i en förundersökning med anledning av att Polismyndigheten, sedan en tulltjänsteman ingripit i ett ärende där Tullverket inte har rätt att självständigt utreda ett misstänkt brott, har inlett en förundersökning. Som förslaget är utformat bedöms effekterna på Tullverkets verksamhet dock vara begränsade. En tulltjänsteman ges en befogenhet att ingripa i samband med ordinarie tullkontroller om det finns anledning anta att ett brott har begåtts för vilket myndigheten i dag inte har befogenhet att ingripa mot. Ingripandet ska vara begränsat till ett inledande skede innan ärendet överlämnas till Polismyndigheten och avsikten är att tulltjänstemannen endast ska vidta begränsade, kortvariga och nödvändiga åtgärder. Detsamma torde gälla för de åtgärder som en tulltjänsteman kan komma att utföra om Polismyndigheten begär biträde av Tullverket i samband med dessa fall. De befogenheter som en tulltjänsteman kommer att kunna använda är sådana befogenheter som tjänstemannen redan har, några extra kostnader för att utbilda tjänstemännen kommer alltså inte att uppstå. Tillkommande kostnader som kan komma att uppstå kan vara kostnader vid kvarhållande av personer och gods till dess att Polismyndigheten tar över ärendet. Tullverket har på många platser s.k. väntrum för personer, t.ex. vid Öresundsbron i Malmö. Även vid de flesta

hamnarna finns det förutsättningar för förvaring av gods och personer. Därmed skulle det inte uppstå behov av ytterligare lokalinvesteringar för myndigheten. Om Tullverket beslagtar föremål av mer skrymmande slag som inte kan förvaras i Tullverkets lokaler till dess att Polismyndigheten övertar ärendet skulle det dock kunna uppstå kostnader för tillfällig förvaring av dessa föremål. Sammantaget bedöms de föreslagna författningsändringarna ge upphov till marginella kostnadsökningar för Tullverket och därför ryms dessa inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten

Genom att en tulltjänsteman föreslås kunna ingripa i fler fall av misstänkt brottslighet än vad Tullverket i dag har befogenhet att agera mot kan det innebära att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten får en viss ökning av ärenden avseende t.ex. stöldbrottslighet, människohandel eller penningtvätt. Att ge Polismyndigheten möjlighet att vid behov kunna begära biträde av Tullverket om en förundersökning har inletts av Polismyndigheten i samband med att Tullverket ingriper efter en godkänd förfrågan eller om ett ingripande inte har kunnat avvaktas bedöms inte ha någon betydande effekt. Sammantagna kan förslagen inte antas innebära några betydande ökade kostnader för Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten.

De allmänna domstolarna

Att en tulltjänsteman ges ökade befogenheter att ingripa mot brottslighet som Tullverket i dag inte har befogenhet att agera mot kan leda till fler åtal och kan medföra en ökad ärendetillströmning till domstolarna. Inget av förslagen kan dock antas innebära några betydande ökade kostnader för domstolarna och därför torde dessa rymmas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

6.4 Förslagens förenlighet med EU-rätten

Förslagen överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

6.5 Övriga effekter

Förslagen bedöms inte ha några offentligfinansiella effekter eller fördelningseffekter. Genom att Tullverket ges utökade befogenheter att ingripa mot misstänkt brottslighet som myndigheten i dag inte har rätt att utreda kan antalet lagföringar också komma att öka. Detta kan i sig ha en avskräckande effekt som också kan innebära en minskad brottslighet.

Avseende jämställdheten mellan kvinnor och män kan det konstateras att män generellt sett är överrepresenterade i såväl gruppen misstänkta för brott som gruppen lagförda för brott (se Brottsförebyggande rådet Kriminalstatistik för 2019 Misstänkta personer s. 15 och Kriminalstatistik för 2019 Personer lagförda för brott s. 12). Förslaget kan därmed förväntas

komma att påverka män i högre utsträckning än kvinnor och därmed ha viss påverkan på den ekonomiska jämställdheten.

Vad gäller företagen, miljön, sysselsättningen och jämställdheten bedöms förslagen inte heller ha några effekter.

7 Författningskommentarer

7.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

21 a §

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om dokumentation över gripande som har skett i enlighet med denna lag. Bestämmelsen har utformats med 27 § polislagen (1984:387) och 2 kap. 7 § kustbevakningslagen (2019:32) som förebild.

I *första stycket* anges vad som ska framgå av protokollet. Dokumentationen bör fungera som ett stöd för själva beslutet.

Ansvarig chef enligt *andra stycket* är den som i en viss verksamhet i förhållande till någon annan leder och ansvarar för den verksamheten.

I *tredje stycket* finns en upplysning om skyldigheten i rättegångsbalken att dokumentera förvar, beslag och husrannsakan.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.3.

21 b §

Paragrafen är ny. I paragrafen anges förutsättningar för när en tulltjänsteman får belägga en person med fängsel. Liknande bestämmelser finns i 10 a § polislagen (1984:387) och 2 kap. 6 § kustbevakningslagen (2019:32). Paragrafen tar sin utgångspunkt i att fängsel är en så ingripande åtgärd att den endast bör användas när starka skäl talar för det. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig, ska den användas i stället. Den *första punkten* aktualiseras bl.a. i situationer då den som berörs är så våldsam eller självdestruktiv att uppgiften inte kan lösas på annat sätt än genom användning av fängsel. Den *andra punkten* rör förflyttning av t. ex. häktade personer eller personer som hämtas till förhör. Ett exempel på när en tulltjänsteman med stöd av denna bestämmelse kan belägga någon med fängsel kan vara om det föreligger flyktfara vid en transport.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.2.

21 c §

Paragrafen är ny och behandlar dokumentation av användning av fängsel. Paragrafen motsvarar 2 kap. 8 § kustbevakningslagen (2019:32). Ett fängselprotokoll ska upprättas i varje enskilt fall och skälen för åtgärden ska redovisas tydligt.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.3.

23 §

I paragrafens *första stycke* regleras att beslagtagna egendom som regel ska förvaras av Tullverket. Endast en språklig ändring har gjorts.

Andra stycket är nytt och innebär att egendom som beslagtogs med stöd av 38 § och 39 § ska förvaras av Polismyndigheten när den övertar ärendet. Det innebär att Polismyndigheten övertar ansvaret för den beslagtagna egendomen när den övertar ärendet från Tullverket. I de fall Polismyndigheten inte övertar ärendet ska den beslagtagna egendomen omedelbart återlämnas till den som drabbats av beslaget. Att Tullverket har en skyldighet att vårda den beslagtagna egendomen till dess att Polismyndigheten övertagit ärendet framgår av bestämmelserna i rättegångsbalken.

Övervägandena finns i avsnitt 4.2.3.

27 §

I paragrafen ges tjänstemän vid Tullverket och Kustbevakningen befogenhet att använda vissa tvångsmedel.

I *fjärde stycket*, som är nytt, anges att en tulltjänsteman och en tjänsteman vid Kustbevakningen har rätt att vid ett ingripande med stöd i smugglingslagen kroppsvisitera en person i syfte att fastställa personens identitet. För att en sådan kroppsvisitation ska få utföras ska det dock krävas någon kvalificerande omständighet som t.ex. att personen vägrar att avslöja sin identitet eller att den uppgift som denne lämnar om sin identitet kan antas vara felaktig.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.1.

37 §

Paragrafen är ny och reglerar en tulltjänstemans befogenhet att ingripa om det finns misstanke om att ett brott har förövats som Tullverket inte har befogenhet att inleda förundersökning om. I paragrafen anges att befogenheten gäller i samband med att en tulltjänsteman utför en kontroll i enlighet med lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen eller en tullkontroll enligt tullagen (2016:253) under förutsättning att Tullverket före ingripandet har gjort en förfrågan om det hos Polismyndigheten och den myndigheten har godkänt att ingripandet görs. En förfrågan från Tullverket ska gälla ett enskilt fall, vilket innebär att det inte är möjligt att träffa generella överenskommelser mellan myndigheterna om att en tulltjänsteman alltid får ingripa vid misstanke om brottslig verksamhet. Det kan vara frågan om ett enskilt fall även om uppdraget spänner över flera arbetspass.

Av 38 § framgår vilka befogenheter som en tulltjänsteman har vid ett ingripande enligt denna paragraf.

Övervägandena finns i avsnitt 4.1.

38 §

Paragrafen är ny och reglerar en tulltjänstemans befogenheter vid ett ingripande enligt 37 §. Bestämmelsen är tillämplig i de fall där en förfrågan om att ingripa har godkänts av Polismyndigheten.

Av *första stycket* framgår att, en tulltjänsteman i enlighet med 20 § smugglingslagen kan hålla inledande förhör och vidta vissa andra utredningsåtgärder. Det kan t.ex. vara fråga om att ta upp namn på personer som kan förhöras vid ett senare tillfälle, fotografering eller spårsäkring som inte innebär beslag. Om det inledande förhöret inte kan

hållas på den plats där en åtgärd vidtas får tulltjänstemannen uppmana personen att följa med till förhör och vid behov också ta med denne till förhör på annan plats, t.ex. i Tullverkets lokaler eller ta med personen till Polismyndigheten. I samband med förhör får tjänstemannen också, enligt 20 a § smugglingslagen, ta hand om elektronisk utrustning innan ärendet överlämnas till Polismyndigheten. En tulltjänsteman har även efter ett godkännande av Polismyndigheten befogenhet att, i enlighet med 21 § smugglingslagen, gripa den som misstänks för brott samt i förekommande fall ta egendom i beslag. En situation som skulle kunna föranleda ett gripande även efter ett godkännande är om en misstänkt person försöker avvika innan polis har hunnit komma till platsen. På motsvarande sätt kan det uppstå ett behov av att beslagta gods, det kan t.ex. vara fråga om misstänkt stöldgods som påträffas vid kontroll av en buss då godset inte kan kopplas till en särskild person eller om en tredje person kommer till platsen och försöker att avlägsna godset.

Tulltjänstemannen har också rätt att i anslutning till ingripandet i enlighet med 27 § i smugglingslagen, i den utsträckning som är nödvändig, av säkerhetsskäl ta hand om vapen eller andra farliga föremål medan ingripandet pågår och kroppsvisitera personen för att sådana föremål ska kunna tas om hand. Likaså kan en tulltjänsteman kroppsvisitera en person i syfte att fastställa en persons identitet. Att kroppsvisitera en person i detta syfte kan bli aktuellt om personen vägrar att avslöja sin identitet eller om den uppgift som han eller hon lämnar om sin identitet kan antas vara felaktig.

Av *andra stycket* framgår att åtgärder som vidtagits enligt första stycket genast ska rapporteras till Polismyndigheten.

De närmare förutsättningarna för gripande i brådskande fall finns i 24 kap. 7 § rättegångsbalken och för beslag i brådskande fall i 27 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken.

Övervägandena finns i avsnitt 4.2.1.

39 §

Paragrafen är ny och reglerar gripanden och beslag där ett godkännande av Polismyndigheten inte kan avvaktas.

Av *första stycket* framgår att en tulltjänsteman i enlighet med 21 § smugglingslagen får gripa en person om ett godkännande från Polismyndigheten inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet. Innan tulltjänstemannen måste ingripa. Som exempel på väsentlig olägenhet kan nämnas att en eller flera personer som kan misstänkas för inblandning i misstänkt brottslig verksamhet undkommer genom att avvika från platsen eller lämna landet och på så sätt försvårar eller omöjliggör den fortsatta utredningen av brottet. I enlighet med 22 § smugglingslagen får en tulltjänsteman under samma omständigheter också beslagta gods. Det kan här vara fråga om att egendom som kan misstänkas vara stulen avlägsnas från platsen och på så sätt försvårar eller omöjliggör för den rättmätige ägaren att återfå egendomen.

Av *andra stycket* framgår att ett gripande eller beslag i dessa fall genast ska rapporteras till Polismyndigheten.

Paragrafen är avsedd att tillämpas restriktivt. De närmare förutsättningarna för gripande i brådskande fall finns i 24 kap. 7 §

rättegångsbalken och för beslag i brådskande fall i 27 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken.

Övervägandena finns i avsnitt 4.2.2.

40 §

Paragrafen är ny och anger under vilka förutsättningar Tullverket kan bistå Polismyndigheten i en förundersökning som har inletts av den myndigheten.

Av *första stycket* framgår att en förundersökningsledare vid Polismyndigheten får anlita biträde av Tullverket om Polismyndigheten, efter en förfrågan enligt 37 § eller efter återrapportering enligt 39 §, har inlett en förundersökning. Ett sådant biträde kan endast efterfrågas i ett inledande skede av förundersökningen.

Av *andra stycket* följer att en förundersökningsledare hos Polismyndigheten får ge en tulltjänsteman i uppdrag att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen. Förundersökningsledaren avgör om det är lämpligt att biträde kan lämnas med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet och till andra omständigheter, t.ex. kompetensen hos den som ska utföra uppgiften. Det kan inte anses lämpligt att uppdra åt en tulltjänsteman att vidta en åtgärd som tjänstemannen inte annars har befogenhet att utföra enligt denna lag eller annan författning. Detsamma gäller om åtgärden kan anstå eller om åtgärden inte kan vidtas direkt på platsen i anslutning till Tullverkets initiala ingripande av en tulltjänsteman som redan finns på platsen. De utredningsåtgärder som en tulltjänsteman kan vidta i dessa fall torde i första hand motsvara dem som tulltjänstemannen kan genomföra med stöd av 38 §, t.ex. hålla förhör med en person, gripa en person, beslagta gods eller tillfälligt omhänderta elektronisk utrustning, förutsatt att det i det enskilda fallet är lämpligt.

Övervägandena finns i avsnitt 4.2.3.

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder

8 §

Paragrafen reglerar en skadelidandes rätt till ersättning i vissa fall när våld använts i tjänsteutövning.

Ändringen innebär att den som drabbas av en skada genom våld som utövas av en tulltjänsteman med stöd i 21 b § smugglingslagen kan få rätt till ersättning. Hänvisningen till smugglingslagen innebär att det materiella tillämpningsområdet för lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder utvidgas.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.2.